
Alumna: Anna Hernández del Águila

Tutores: Maria Santa i Teresa Macià

Feminicidi, el triple crim de la història

Presentació

Per què les dones només són notícia sent víctimes? Aquesta va ser la pregunta que em va motivar a elaborar el treball de recerca centrat en la violència envers les dones. Volia allunyar-me de l'anàlisi contemporània i cercar el tractament historicista d'aquesta realitat. Per aquest motiu, a través de l'anàlisi de quatre casos històrics de genocidi, he volgut demostrar que la figura de la dona ha estat triplement víctima de genocidi en els conflictes bèl·lics analitzats. Una primera victimització és l'acte violent en si mateix, pel fet de ser dones (violacions, abusos, agressions sexuals...). Una segona victimització és la impunitat que aquests fets suposen per als agressors en no fer-se justícia per a les víctimes, i, una tercera, pel tracte indiferent de la història cap a les dones.

Per demostrar aquesta tesi, he aprofundit en tres moments bèl·lics de la història, ja que s'han jutjat quatre situacions, amb les màximes garanties jurídiques i amb conseqüències penals per als causants dels crims. Em refereixo als judicis posteriors a la Segona Guerra Mundial (Nuremberg i Tòquio), Ruanda i l'ex-Iugoslàvia.

Per poder iniciar-me en el coneixement teòric, vaig necessitar familiaritzar-me amb els conceptes jurídics relacionats amb la temàtica. Això em va portar a indagar en tots els tractats internacionals des de la Segona Guerra Mundial, així com en dife-

rents manuals de dret per poder aconseguir la base necessària, i, finalment, en les revistes especialitzades que, en l'actualitat, analitzen la qüestió. Altrament, necessitava aprofundir en els coneixements històrics dels casos a analitzar i separar el fet històric objectiu de l'opinió periodística contemporània als fets, molts d'ells encara latents.

Les fonts d'informació emprades han estat llibres d'història, manuals de dret, revistes especialitzades, articles de premsa i pàgines webs d'institucions oficials. Per compensar la manca d'entrevistes a protagonistes, he documentat testimonis reals recollits en treballs de camp de diferents Organitzacions No Governamentals i també recollits en els processos judicials corresponents.

En aquest treball hi ha un estudi evolutiu dels drets de les persones, així com una definició jurídica dels conceptes clau, com els termes *genocidi*, *crim de guerra*, *crim de lesa humanitat* i *violació de guerra*.

D'altra banda, s'analitzen quatre judicis històrics: l'Alemanya nazi (1945), l'Imperi japonès (1946), Ruanda (1994) i Iugoslàvia (1995).

En el genocidi de l'Holocaust, és molt poc conegut el tracte donat a les dones jueves, es desconeix per exemple el nombre de víctimes. Les dones, en els camps de concentració i també en els guetos, eren molt vulnerables a l'assetjament i a les violacions. Un exemple d'aquesta brutalitat és el camp de concentració de Ravensbrück, construït amb la finalitat de retenir les dones que s'oposaven al règim. De la poca documentació obtinguda d'aquest camp, sabem que van obligar la majoria de supervivents a fugir del camp caminant cap a la ciutat de Schwerin, a Mecklemburg. Per causa d'aquesta caminada sota un fred gèlid, i tenint en compte que moltes d'aquelles dones estaven desnudades i mancades de roba i calçat adequats, va provocar la mort de més de la meitat d'elles. Quan el camp va ser alliberat, les dones que hi restaven van ser violades pels soldats soviètics.

A causa de la poca conscienciació sobre la violència de gènere, no es va jutjar la violència sexual ni de gènere. En conseqüència, aquests crims no van ser coneguts pels tribunals.

Pel que fa a l'expansió nipona a l'Àsia a la dècada de 1930 i principis de la de 1940, Japó, i en concret la seva administració militar, va fer servir la població femenina civil com a esclaves sexuals. S'utilitzaven les adolescents i dones dels territoris ocupats per satisfer les necessitats sexuals dels seus soldats. Els testimonis diuen que les noies i dones rebien pallisses, violacions d'una manera constant, violacions múltiples i també avortaments forçats.

Les dones van ser obligades a tenir relacions sexuals amb 50 soldats japonesos diferents al dia, sense poder-s'hi negar, perquè estaven sota amenaça de rebre brutals pallisses. Per aquesta sèrie de motius, moltes noies i dones decidien suïcidar-se, per evitar aquest patiment. Des del 2010, s'està intentant reobrir la causa judicial contra

l'actuació japonesa a la Segona Guerra Mundial per l'obligatorietat que va imposar l'Imperi nipó a les dones dels territoris ocupats de convertir-les en esclaves sexuals. No hi ha un nombre determinat de víctimes, però les anàlisis dels països que van patir la invasió establirien el nombre de víctimes sobre les 410.000 dones obligades a ser esclaves sexuals.

En el judici posterior a la Segona Guerra Mundial no es va dedicar ni una línia a aquests fets tan greus. Possiblement, una de les causes, a més de la poca conscienciació, va ser que el país que liderava aquest judici, els Estats Units, també va protagonitzar innumerables casos de violacions dels seus soldats cap a les dones japoneses en els primers mesos d'ocupació després de la Segona Guerra Mundial.

En el genocidi de Ruanda, la dona va patir molts tipus de violència: de gènere, agressions sexuals i violacions; física, tortures i assassinats, i psicològica, cosa que va acabar amb la vida dels seus familiars, incloent-hi la pròpia descendència. D'aquesta manera, unes 250.000 dones en els nou mesos que va durar el conflicte (segons la Creu Roja) van ser violades sistemàticament durant el genocidi. El que es buscava era trencar la ràtio demogràfica i aconseguir una majoria social hutu.

El TPIR (Tribunal Penal Internacional per a Ruanda) reconeix, per primera vegada, que la violació és una manera de perpetrar el genocidi. Concretament va ser al judici contra l'alcalde de Taba, a la prefectura de Gitarama, Jean-Paul Akayesu. Aquest va ser el primer a ser acusat de cometre violació com a crim de genocidi, ja que es va determinar que la violació sexual i l'assalt sexual a les dones constituïen actes de genocidi perquè eren accions que es cometien amb la intenció de destruir, en la seva totalitat o en part, el grup ètnic tutsi. És d'aquesta manera que es va poder demostrar per primera vegada com la ministra de Benestar Familiar i Desenvolupament de la Dona a Ruanda, Pauline Nyiramasuhuko, d'ètnia hutu, durant el genocidi del 1994, va ordenar, juntament amb el seu fill, que les tropes sota el seu comandament violessin totes les dones tutsis possibles.

La Guerra dels Balcans va ser el paradigma de la neteja ètnica. Es van produir un seguit de violacions massives per part dels soldats i ciutadans majoritàriament serbis sobre les dones dels bàndols contraris, especialment les dones musulmanes de Bòsnia. Per aconseguir aquest clima d'extrema violència cap a les dones musulmanes, les autoritats sèrbies van orquestrar una campanya televisiva de propaganda, buscant la radicalització dels ciutadans, així no només violaven les dones d'altres ètnies, sinó que es justificava aquest fet i se n'enorgullien. En aquest conflicte, moltes de les violacions es duïen a terme entre coneguts. Aquesta característica va augmentar el trauma i la vergonya de les víctimes. L'objectiu de Belgrad era obligar les dones a marxar de les seves comunitats, i així imposar la neteja ètnica.

Moltes víctimes han quedat en l'anonimat, puix que en la cultura musulmana la feminitat és molt modesta i, la violació, no només afecta la víctima en particular, sinó

que també destrueix l'honor de la seva família.

El Tribunal Penal Internacional contra l'Antiga Iugoslàvia va tenir dos objectius principals: processar els responsables dels assassinats, tortures, violació, raptés i destruccions perquè es fes justícia per a les víctimes i les seves famílies, i l'altre, vetllar per la pau i la seguretat internacional. El mateix Tribunal va estimar en prop de 50.000 les violacions comeses contra les dones bosnianes.

Malgrat jutjar-se aquests fets com a crims de guerra, engarjolar molts culpables i responsabilitzar d'aquestes violacions massives els més alts responsables polítics de Sèrbia, no es va establir cap indemnització per a cap dels milers de dones que van testificar com a víctimes directes en els judicis.

En els dos primers casos (final de la dècada dels quaranta) no es van arribar a jutjar aquests crims, i en els dos darrers (primera meitat dels anys noranta) es jutgen les violacions com a acte de genocidi però no s'estableix cap tipus d'ajuda a les víctimes.

Per concloure, si en època de pau el patriarcat justifica la dominació sobre la dona, aquesta s'agreuja i es converteix en violència sexual massiva envers les dones en època de guerra. En l'actualitat es reconeix el problema, es reconeix el mal, però no es fa res per indemnitzar les víctimes, ni reparar el mal, ni tractar les seqüeles físiques ni psicològiques ni demogràfiques que el femicidi ha causat a la població. Malgrat l'avenç en els drets de les dones, encara falta per garantir que en futurs conflictes bèl·lics no es reproduïxi aquesta violència.

Bibliografia i webgrafia

ARTOLA, R. *La Segunda Guerra Mundial*. Madrid: Ed. Alianza Editorial, 1995. — BIBLIOTECA SALVAT DE GRANDES TEMAS. *Historia mundial desde 1939*. Barcelona: Ed. Salvat editores, 1975. — CASANOVAS, O.; RODRIGO, Á. *Compendio de Derecho Internacional Público*. Madrid: Ed. Tecnos, 2018. — CASANOVAS, O.; RODRIGO, Á. *Casos y textos de Derecho Internacional Público*. Madrid: Ed. Tecnos, 2015. — FOUCAULT, M. *Vigilar y Castigar*. Madrid: E. Biblioteca Nueva, 1975. — IZQUIERDO, M. J. *Del sexismo y la mercantilización del cuidado a su asociación: hacia una política democrática del cuidado*. Barcelona: Emakunde, 2004. — MARTÍNEZ RUEDA, F.; URQUIJO GOITIA, M. *Materiales para la historia del mundo actual I*. Madrid: Ed. ISTMO, 2006. — MARTÍNEZ RUEDA, F.; URQUIJO GOITIA, M. *Materiales para la historia del mundo actual II*. Madrid: Ed. ISTMO, 2006. — PELTOLA, L. *Rape and Sexual Violence Used as a Weapon of War and Genocide: An Examination of Historical and Contemporary Cases of Genocidal Rape and Prosecution of Rape in International Courts*, 2018. — PROCACCI, G. *Historia general del siglo XX*. Barcelona: Ed. Crítica, 2015. — UNIÓN EUROPEA. *Recopilación de los Tratados*. Luxemburgo: Ed. Oficinas de Publicaciones Oficiales de las Comunidades Europeas, 1995. — CHILD RIGHTS INTERNATIONAL

NETWORK. Tribunal Europeo de Derechos Humanos. [pàgina oficial en línia]: <<https://www.crin.org/es/guias/onu-sistema-internacional/mecanismos-regionales/tribunal-europeo-de-derechos-humanos>> [Consulta: 22 abril 2018] – CONSULTES CIUTADANES. Tribunal de Justicia. [pàgina oficial en línia]: <<http://www.hablamos-deeuropa.es/panorama/instituciones/justicia>> [Consulta: 8 abril 2018] – EUR-LEX. *Treaty establishing the European Coal and Steel Community, ECSC Treaty*. [pàgina oficial en línia]: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=LEGISUM%3Axy0022>> [Consulta: 25 març 2018] – PERSONAL CNN. *Ex-Rwanda minister jailed for life on genocide and rape counts*. «CNN». [article en línia]. 24 de juny de 2011: <<http://edition.cnn.com/2011/WORLD/africa/06/24/rwanda.genocide.verdict/index.html>> [Consulta: 20 octubre 2018]
